

Kopecký, Milan

Participium s akuzativem

In: Večerka, Radoslav. *Syntax aktivních participií v staroslověnině*. Vyd. 1.
Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961, pp. 57-64

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119221>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZPŮSOB UŽITÍ, VÝZNAM A FUNKCE

Vazba akuzativu s participiem stojí v staroslověňštině po slovesích smyslového vnímání a duševní činnosti a vyjadřuje (indikativně) obsah činnosti těmito slovesy vyjádřen. Participiální obrat tu má funkci doplňku („druhého akuzativu“) a význam blízký vedlejší větě obsahové; ukazuje na to např. i české znění (podle Kral) některých míst z evangelií a žaltáře, na nichž má stsl. text vazbu akuzativu s participiem.

Příklady: čuti — *азъ бо ѿгучъ силъ ишѣдъсѣ изъ мене* L 8.46 Z, M, A (S *išpdsǫjǫ*) *ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ* — Kral *nebo poznal jsem já, že jest moc ode mne vyšla*;

glagolati — *кого гл҃гоуъ ме чѣи сошѣа* Mt 16.13 Z, M (A *byti*) *τίνα λέγουσίν με οἱ ἄνθρωποι εἶναι; εὐαγ' geliisko bo pisaneje glagolētъ. mala byvъša zak' chea po vъzdrastu* Supr 545.27—28;

imēti — *мол҃го те имѣи ме отърекъša се* L 14.19 Z, S (M, A *otъročъna*) *ἔχε με παρητημένον*;

kazati — *и се велико јему кажетъ сошѣ витаније* Supr 409.3—4 *καὶ τοῦτο μεγίστην αὐτῷ δείκνυσιν οὖσαν τὴν κατηγορίαν*;

mēniti — *к'де јестъ сестра твоја јоже ты мѣниши дѣво сошѣ* Supr 4.15—16 *ποῦ ἔστιν ἡ ἀδελφή σου, ἣν λέγεις εἶναι [σώφρονα καὶ] παρθένον*;

mъnēti — *мънѣнъša же и въ дружинѣ сошѣ. придете ргоуъ дъни* L 2.44 Z, M, A, S *νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνουδίᾳ εἶναι ἤλθον ἡμέρας ὁδόν* — Kral *domnínajíce se rak o něm, že by byl v. zástupu, ušli den cesty; moljaše že se aky možu archag'gelu. mne sego čloučka sošta* Supr 25.7—8 *νομίσας αὐτὸν ἄνθρωπον εἶναι*;

naricati — *отца твоего нарикаи таково сошѣа* Supr 111.23—24 *τὸν πατέρα σου λέγε ταῦτα*;

obrēsti — *обрѣте отроконицѣ лежѣшго. на одрѣ. и бѣсѣ ишѣдъсѣ* Mc 7.30 Z, M *εὗρεν τὸ παιδίον βεβλημένον . . . καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός* — Kral *nalezla děvečkъ, ana leží na loži, a dábelstvi z ní vyšlo; styi anina. obrēte přepodobъna někojego vъ manastyri živošta* Supr 547.13-14;

oštjutiti — *ошѣжушѣ въ себѣ. силъ ишѣдъсѣ. отъ него* Mc 5.30 Z, M, A (*išpdsǫjǫ* S) *ἐπιγνούς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν* — Kral *poznal sám v sobě, že jest moc vyšla z něho*;

razuměti — archag'gelt že rozuměnt konona uvěštavša se. i vsěmъ umomъ priimъš slovo. i prosešta křšteniija. vede jego kъ vodě Supr 25.8—12 ó δὲ ἀρχάγγελος γνοὺς τὸν Κώνωνα κατανυγέντα καὶ προθύμως δεξάμενον τὸν λόγον καὶ ἐπιζητοῦντα τὸ βάπτισμα ἄγει αὐτὸν ἐπὶ τὸ ὕδωρ;

slyšati — slyšaše že fariseí. narodъ rěpěšqšb o němъ J 7.32 Z, M ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος . . . ταῦτα — Kral slyšeli pak farizeové zástup, an o něm takové věci rozmlouvá; křto vidě. li křto slyša křde. ěkъ ěku. tvorьca ěkomъ darъstvujqšta Cloz 14b 13—15 (Dostál v edici Cloz překládá: „Kdo (kdy) viděl nebo kdo (kdy) slyšel (ně)kde, (že by) člověk člověku daroval tvůrce lidí?“ — str. 303) τίς ἴδεν ἢ τίς ἤκουσεν πώποτε, ὅτι ἀνθρώπος ἀνθρώπῳ τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων χαρίζεται; ěudesa jaže slyšachomъ byv'ša otъ blaženaaго ilije. nymja vidimъ byvša rōkojъ tvojejъ Supr 551.17—19;

tvorití (si umomъ) — umom' sebe si tamo sqšta tvorъ Supr 343.17—18 τῇ δὲ διανοίᾳ ἐμαντὸν εἶναι ἐκεῖ φαντάζομαι;

uvěděti — uvěděntъ gospoda našego is chsa ba istin'naago sqšta Supr 186.8—9 ἐπιγνοὺς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθίνου ὑπάρχειν;

uzbrěti — uzrite sna ěskaago sědęšta o desnojъ sily. i grędqšta na oblacęchъ Mt 26.64 Z, M, A, S ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον; ašte bo se tvěbjъ uzbrětъ zvloděi vlastelъskoje jemu ime. ili i znamenija vyi vi sešste . . . bljudqšt se Supr 43.5—8 εἰ . . . ἴδωσιν . . . τὸ ὄνομα ἦτοι σημεῖον . . . ἐν τραχήλῳ περικρεμάμενον;

věděti — věděachъ cha samogo sqšta Mc 3.12 Z ἤδεισαν τοῦ Χριστοῦ αὐτὸν εἶναι; jęže věste vъ gradě sьde ili vъ iněchъ graděchъ sqšte . . . povědite Supr 45.23—25 εἰ τις οἶδατε ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὄντας;

viděti — vidě simona. i anđrěa brata togo simona. vъmetqšta mrěže vъ moře Mc 1.16 Z, M εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσσει — Kral uzřel Šimona a Ondřeje bratra jeho, ani pouštějí síti do moře; viděše i juže umъrъš J 19.33 Z, M, A εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα; viděchъ nečъstivaaго prěvъznosješta sje i vysješta sje PsSin 36.35 εἶδον ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον — Kral viděl jsem bezbožníka hrozné síly, an se rozložil jako zelený samorostlý strom; edinъ plačetъ se diěvolъ. vidę tę besplotъnychъ adlъ žitie priemljqšta Euch 88a 8—10; viděše e rozdělъše se Cloz 6b 21—22 εἶδον αὐτὴν διαιρειθεῖσαν (Dostál překládá: „viděli je, že se (bylo) rozdělilo“ — str. 200); viždъ bo tę děvico mōdřo sqšta Supr 1.20—21 ὁρῶ γάρ σε παῖδα φρονιμωτάτην οὔσαν.

PPs se v těchto obratech užívá k vyjádření současnosti s časem slovesa určitého, PPt k vyjádření předčasnosti, tedy způsobem běžným u těchto participií i v jiných konstrukcích.¹

¹ Viz A. Dostál, *Vid* 55, 247—248, 614—617.

Vazba akuzativu s participiem je jazykový prostředek v obrazech uvedeného typu dobře slovanský, jak se obecně uznává.² Svědectvím toho je jeho existence (se stejnou funkcí a významem) i v starších fázích ostatních slovanských jazyků, srov. např.³ ze staré češtiny *pravě jej živa jsúce* L 24.23 Čtenie; *i naleze šiliňk peněz na cestě ležiece* OtcB 84a; *a tu jej vidiechu mluvíce s jedněmi* OtcB 87a; ze staré polštiny *Y uszrzal proch gydacz wsgoro yako dym* BZ. 22b (Taszycki, *Imiestowy* 20); *Tegośmy znaleźli odwracając lud nasz, zapowiedając cesarzowi dań dawać a mieniąc się krolem żydowskim* Rozm. 512 (tamt.); ze staré ruštiny *slyšavše iduča Izjaslava Andrejeviča* Ip. 348—30 (Nikol'skij, RFV 47, 1899, 87); *ašče li spjašča kogo oščuščaše, rukoju vo vrata udarjaše* Prol. janv. 25 (Sreznevskij, *Materialy II* 852); *egda veseljšisja mnogimi brašny, a mene pomjani suchъ hlěbъ jaduščъ* Sl. Dan. Zat. (tamt. 1175); ze starých památek čakavských *i slišavše Rimljanje gredući nega k nim smetoše se* Alex. 243 (Zima, *Sint. razl.* 318); *Gospa sinka čuvši tako govoreći reče mu* Marul. 179 (tamt.); ze starší slovinštiny *vgloda on dua druga brata . . . shiuaiozh nih mreshe* Mt 4.21 T82 (Tomšič, *Slavistična revija* 8, 1955, 63).

Kromě toho jsou tyto vazby dosvědčeny v některých současných slovanských jazycích a jejich nářečích i dnes, srov. např. z polských dialektů západopruských a kašubských *ostawiel flintę na ziemi leżąc* (Taszycki, *Imiestowy* 60), nebo z dialektů severoruských *oni slyšali menja po stupenjam iduči* (Obnorskij, *Očerki po morfologii ruskogo glagola* 215), nebo ze srbocharvátštiny (z Vuka, z písní a přísloví) *vide i nas oboje sasvim budne i s prekrštenim nogama sedeci* (Stojanović, *JužnoslFil* 8, 1928—1928, 10).

Kromě srovnání s jinými slovanskými jazyky ukazují na domácí ráz vazeb akuzativu s participiem po slovesích smyslového vnímání a duševní činnosti i poměry v staroslověnštině samé: vztah tohoto prostředku k jiným prostředkům svým užitím s ním (ve stejném významu) konkurujícím a k řecké předloze.

Stsl. akuzativ s participiem není jen překladovým ekvivalentem stejné konstrukce řecké, nýbrž jak poznal už Miklošič (*Vergl. IV* 824—825), často i řecké vazby akuzativu s infinitivem. Kromě některých dokladů citovaných už výše v § 65 (hlavně u sloves *mněti*, *glagolati*, *slyšati*, *věděti*) srov. např. ještě *věděachō gē samogo sōšta* L 4.41 Z, M *ἤδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι*; *glēte o velbzěvolē izgoneštъ mę běsy* L 11.18 Z, M *λέγετε ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια*; *slyšaše stvorōša znamenīē* J 12.18 Z, M, A, S *ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποικῆναι τὸ σημεῖον*; *slyšimъ sōšta někogo vъ gorňičichъ stranachъ imenemъ konona* Supr 45.27—29 *ἀκούομεν εἶναι τινα ἐν τοῖς ἄνωτέροις μέρεσι τοῦ Ταύρου λεγόμενον Κώνωνα*; *mněachō bo ję zlata*

² Viz např. A. Vaillant, *Rukovodstvo* 396—397.

³ Početné doklady srov. např. u Miklosiche, *Vergl. IV* 824—825, u Potebni, *Zap. I. II* 312—315, u Vondráka, *Vergl. II* 406—407, aj.

plný sošste Supr 52.18 ἐνόμισαν αὐτὰ χροσίον πεπληρωμένα εἶναι; i ne τῆνι δρζο sošste řečenoje Supr 380.27—28 καὶ μὴ νομίσης τολμηρὸν εἶναι τὸ λεχθέν; atr.

Řecký akuzativ s infinitivem po slovesích smyslového vnímání se však někdy do staroslověnštiny překládá také akuzativem s infinitivem, např. (z evangelií viz příklady u Grünenthala, AslPh 32, 1911, 3) kako gl̄jotz k̄n̄nyḡu č̄a byti sn̄a d̄ava L 20.41 Z, M πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν εἶναι Δαβὶδ υἱόν; ašte me dostoina tvorita byti Supr 286.11 εἰ νομίσητέ με ἄξιον εἶναι; aj.

Vazba akuzativu s infinitivem však byla v staroslověnštině prostředek řídký, a jak se většinou uznává, vyvolaný těsným příklonem k řecké předloze.⁴ Přesto tato knižní vazba patřila k normě spisovného jazyka a v dalších dějinách csl. textů jí sblíživáním se zněním řeckých předloh přibývalo, jak to ukazuje K. Horálek na vývoji csl. textů evangeliích.⁵

V některých evangelních památkách stojí někdy proti akuzativu s infinitivem akuzativ s participiem v jiných památkách, srov. např. kogo gl̄jotz me č̄ci sošsta sn̄a č̄skago Mt 16.13 Z, M × kogo gl̄j̄ me č̄ci byti sn̄a č̄l̄vska A τίνα λέγουσίν με οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Běžnějším překladovým ekvivalentem řeckého akuzativu s infinitivem po slovesích smyslového vnímání byl jiný prostředek, významově v staroslověnštině konkurující s vazbou akuzativu s participiem, (b) dativ s infinitivem, srov. např. pristop̄iše gl̄j̄ošte. v̄skr̄šenyju ne byti L 20.27 Z, M λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι (podle Grünenthala, AslPh 32, 1911, 3; tam další doklady ze stsl. evangelií); věrouan̄. otz boga byti věr̄nyum̄u přēdan̄ij̄u Supr 189.22—24 πιστεύσας θεόθεν ὑπάρχειν τῆς πίστεως τὴν παράδοσιν (viz ještě třeba 239.9—13, 353.4—5, 389.22—24, 407.28—30 aj.).

Ojediněle se tu objevuje dokonce i (c) dativ s infinitivem uvozený jako, např. ne věste li jako ogn̄ju neugasajemu byti. i č̄r̄vi neusyraj̄oštu i bezd̄ně i tinē. i přēisprod̄n̄ii d̄bri Supr 107.18—21 οὐκ ἐμάθεται πῶρ ἄσβεστον εἶναι καὶ σκόληκα ἀκοίμητον, καὶ ἄβυσσον βορσόρον καὶ κατώτατον τάρταρον.

Nepříliš často se konečně za uvedenou řeckou vazbu užívá v stsl. překladu dalšího prostředku synonymního s vazbou akuzativu s participiem, (d) deklarativní věty s jako (nebo i bez něho), srov. např.⁶ gl̄aach̄z grom̄z bystz J 12.29 Z, M, A, S βροντὴν γεγενέαι; slyšim̄z sošta někogo v̄z gorn̄iich̄z stranach̄z imenem̄ konona. toje věry. o němzē glagol̄otz velika č̄udesa byvaj̄otz otz něgo. jaže v̄sčech̄z nasz užasaj̄otz Supr 45.27*—46.2 περί οὗ φασιν μεγάλα θαύματα γίνεσθαι ὑπ' αὐτοῦ; τῆνε jako umr̄ez̄ jestz Supr 112.6—7 νομίσας αὐτὸν τεθνηκέναι.

⁴ Viz např. Vondrák, *Allksl. Gram.*² 590, 611; Angelowa, *Ptzip.* 43; Łoś, *Gramatyka starosłowiańska* 187; Vaillant, *Rukovodstvo* 395; Horálek, *Úvod do studia slovanských jazyků* 226.

⁵ K. Horálek, *Evangeliaře a čtveroevangelia* 165—166.

⁶ Stoński, *Übertragung* 64—65, uvádí ze stsl. celkem tyto doklady deklarativních vět za řecký infinitiv: L 20.6, Supr 148.16, 149.10, 149.16, 150.6, 199.7, 230.5, 277.1, 314.4; můžeme k nim dodat J 12.29, který uvádí l. c. Grünenthal, a dále ještě Supr 45.27—46.2 a 112.6—7.

Jinak je ovšem tento jazykový prostředek, synonymní s vazbou akuzativu s participiem, velmi častý jako překladový ekvivalent řeckých deklarativních vět s *ὅτι, ὡς* aj., srov. např. *vidiši ěko ty bolěznъ i ěrostě smotrěšiši* PsSin 9.35 *βλέπεις, ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς; πῶς δα νικτοῦε νε μνῖτς ἔδα. jako otъnemоже gъ* Supr 135.15–16 *ἀλλὰ μὴ τις ὑπολάβῃ, τεκνία, ὅτι ἰδυνάτησεν ὁ κύριος*; podrobněji viz Stoński, *Übertragung* 12, 38–39 aj.

Z jiných stsl. prostředků významově konkurujících vazbě akuzativu s činným participiem je třeba dále uvést konstrukce, v nichž obrat závislý na slovese smyslového vnímání nebo duševní činnosti má význam věty existenciální nebo pasivní. V takových případech nestává u akuzativu substantiva nebo adjektiva nebo trpného participia činné participium slovesa *bъti*, „druhým akuzativem“ je tu samo ono substantivum, adjektivum nebo trpné participium, srov. např. *ivodъ bo božše se ioana. vědy moža pravъdъna i stā* Mc 6.20 Z, S (*vēdy i moža . . . M*) *εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἄγιον; glъotъ i živa* L 24.23 Z, M, A *λέγουσιν αὐτὸν ζῆν; i ne viděchъ pravъdъnika ostavlena* PsSin 36.25 *καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον; viděti otъ nepriězni močima roda ělča* Euch 4b 4–6 *θεάσασθαι ἐπὶ τοῦ διαβόλου τυραννόμενος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων; more prostrъto vidě. i pēsъkomъ svъezano* Cloz 10a 5–6 *θάλατταν ἠπλωμένην ὄρων, καὶ ψάμμω μὲν δεδεσμένην; uzrite žiznъ vašq. visimo pṛědъ vami* Supr 478.8–9.

O synonymnosti takových adjektivních „druhých akuzativů“ se stejnými vazbami obsahujícími navíc participium slovesa *bъti* svědčí různocetení (ojedinělé) z evangelních kodexů, srov. *otidoše. i ostavъše i elě živъ sqšъ* L 10.30 Z, M, S × *ostavъše i elě živa* A. *ἀπῆλθον ἀφέντες αὐτὸν ἡμιθανῆ (τυγχανόντα).*

V jiném typu variant stojí proti sobě participium nějakého slovesa významového a synonymní s ním adjektivum, srov. *kogda že tę viděchomъ bolešta* Mt 25.39 Z, M, S × *bolъna* A *пότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ (var. ἀσθενοῦντα); iměi mę otъrekrъša se* L 14.19 Z × *otъročъna* M, A (*iměi mę otrešti se* S) *ἔχε με παρητημένον.*

Jsou konečně dosvědčeny i jiné výrazové prostředky konkurující vazbě akuzativu s participiem, ale jen zcela ojediněle. 69

Zvláštní případ takové konkurence představují varianty z evangelních kodexů s vazbou akuzativu s participiem proti verbu finitu, srov. *i vidě razvoděšta se nbsa. i dchъ ěko golqъbъ svъchoděštъ na nъ* Mc 1.10 Z, M × *i vidě razvoděšta se nbsa. i dchъ jako golqъbъ svъchodъša na nъ* S *εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν; sego obrětomъ. razvraštajōšta językъ našъ. i vszbranějōšta daěti kesarovi danъ. glъōšta sebe cha csrě byti* L 23.2 M × *sego obrětochomъ razvraštajōšta językъ našъ. i vszbranějōšta. daěti kesarevi danъ. glětъ sebe cha crě byti* Z *τούτου εἶρομεν . . . λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.* Zde už nelze mluvit o synonymních prostředcích, nýbrž o různém pojetí kontextu: v dokladech s verbem finitem jde o samostatné věty nezávislé na slovesích *obřesti* a *viděti*, kdežto

v dokladech s akuzativem a participiem tyto věty na oněch slovesích naopak závislé byly.

UŽÍVÁNÍ SLOŽENÝCH A JMENNÝCH TVARŮ

- 70 Participia ve spojení s akuzativem po slovesích smyslového vnímání a duševní činnosti jsou skoro důsledně v tvaru jmenném (a řecká předloha tu má participium bez členu). Participium složené se v stsl. textu evangelním objevuje jen zcela ojediněle, a to vesměs v dokladech s variantami, srov. *i abbe is oštjuštv v sebě. silo išvđvšq. otv nego. obraštv se v narodě glaaše* Mc 5.30 Z, M, A × *silq išvđvšqj S επιγινούς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθοῦσαν* (var. *δύναμιν τὴν ἐξ.*); *vidětv crsie bžie. prišvđvšee v silě* Mc 9.1 Z, M, A × *prišvđvše S ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθῆσαν ἐν δυνάμει; uzvrite si byvaqštaa* Mc 13.29 Z × *byvaqšta M ταῦτα ἴδητε γινόμενα; avz bo čjuchv silq išvđvšq iz mene* L 8.46 Z, M, A × *išvđvšqj S ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ.*

Složené tvary participií mají však v takových dokladech spíše funkci přívlastkovou (než doplňkovou), stejně jako v dokladech, v nichž jsou shodně ve všech evangelních kodexech překladem řeckého participia se členem, jako např. *vidimv glv sv byvšvii* L 2.15 Z, M, A, S *ἴδωμεν τὸ ἔημα τοῦτο τὸ γεγονός* — *Kral vizme tu věc, jenž se stala.*

Kolisání mezi formou jmennou a složenou svědčí o značné výrazové i významové blízkosti a o významových styčných plochách obou typů: čistě přívlastkového i predikativního (doplňkového).⁷

VYJADŘOVÁNÍ SUBJEKTU

- 71 Pozoruhodné jsou doklady, v nichž není vyjádřen akuzativní předmět, subjekt děje participiálního, a participium stojí po slovese smyslového vnímání a duševní činnosti samo bez svého řídicího jména. Takové doklady tvoří přechodný článek mezi vlastní vazbou participia s akuzativem a participiem substantivizovaným (viz podrobněji § 19, kde jsou uvedeny jiné podobné doklady), např. *vidě mlvq. i plačqštv se. i klíčqštv mnogo* Mc 5.38 Z, M *θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλίζοντας. se. i klíčqštv mnogo* Mc 5.38 Z, M *θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλίζοντας.*

Na to, že se participia v obrazech tohoto druhu blížila participiím substantivizovaným, ukazuje zajímavá varianta z evangelíí s participiem tvaru jmenného a složeného, srov. *vidě vsmětajqštv. v đazofilakijq* L 21.1 Z, S × *vsmětajqštv M, A εἶδεν τοὺς βάλλοντας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.*

Rozdíly mezi evangelními kodexy ve vyjadřování subjektu participiálního děje jsou jen zcela řídké, srov. *vidětv že isv priskrvbenv byvšv reče* L 18.24 M (*priskrvbenv sqšta* S) × *vidětv že i isv. priskrvbenv sqšta. reče* A (Z jinak: *vidětv že is. priskrvbenv*

⁷ Na to, že v podobných obrazech může být participium i jen prostým přívlastkem a že přesné rozlišení obou typů je v některých případech nesnadné, upozorňoval ostatně už Potěbnja (*Zap. I.II 313*).

βγντ̄ δ̄δτ̄. ρε̄ε) ἰδὼν δὲ (αὐτὸν) ὁ Ἰησοῦς (περίλυπον γενόμενον) εἶπεν; *slyšaše sv̄tvor̄ba znamenīē* J 12.18 Z × *slyšaše i sv̄tvor̄bš se znamenīe* M, A, S ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιημένοι τὸ σημεῖον. Přitom v prvním z citovaných dokladů by bylo možno eventuálně pomýšlet i na haplografii akuzativního zájmena *i* (pokud se tu neprojevuje příklon k řecké variantě bez tohoto zájmena).

POLOHA VE VĚTĚ

Co se týče slovosledu, nejhojněji jsou u tohoto obratu doloženy doklady, v nichž 72 vazba akuzativu s participiem (1) následuje po uvozovací větě.

Z nich pak v daleko největším počtu případů je participium (a) svému akuzativu postponováno, srov. např. *vidē, tv̄štq ego ležřštq* Mt 8.14 Z, M, A, S *εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην*; a mn. j.

(b) Antepozice participia je v těchto vazbách jen zcela řídká, srov. např. *vidē razvodešta se n̄bsa* Mc 1.10 Z, M, S *εἶδεν σχιζόμενους τοὺς οὐρανοὺς; obr̄etoste souv̄kuryšē se edinogo na desete* L 24.33 A *εὔρον ἠθροισμένους τοὺς ἑνδεκα*.

Je dále dosvědčen doklad s různocněním ukazujícím na to, že antepozice participia byla při opise (v A) opravena na postpozici; je však možné, že toto čtení vzniklo příklonem k příslušné slovosledné variantě řecké, srov. *i obr̄ētq sēdēšta čka. iž negože bēs̄i izidq. oblv̄čena i sv̄myslēšta. pri noqu is̄vu* L 8.35 Z, M, S × *obr̄ētq člka sēdēšta A εὔρον καθήμενον τὸν ἀνθρωπον* (var. τὸν ἀνθρ. καθ.).

Mnohem méně časté než doklady s vazbou akuzativu s participiem po uvozovací 73 větě jsou případy, v nichž je akuzativ (2) oddělen od následujícího participia některým hlavním členem větným.

Bývá to především (a) podmět, např. *uzvr̄ev̄š̄i že i raba edina sēdēštē pri sv̄tē* L 22.56 Z, M *ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον; i slyšaste i oba učeníka gl̄jōštē* J 1.37 Z, M, A *ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος; apod.* ,

Může to být dále (b) přísudek, např. *blaženī rabi ti. ježe ḡv obr̄ēštētv̄ b̄dēštē* L 12.37 Z, M, A, S *μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας; sego vidēv̄t̄ is̄. ležēšta* J 5.6 Z, M, A *τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον; aj.*

A je to konečně (c) pouze přísudek,⁸ např. *k̄v̄gda tē vidēchom̄v̄. lačřšta* Mt 25.37 Z, M, A, S *πότε σε εἶδομεν πεινῶντα; d̄ch̄v̄ prv̄ti i kosti ne imatv̄. čko že mē vidite imōšta* L 24.39 A *καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα*.

⁸ A stejně je tomu i při antepozici participia, např. *sqšta podv̄ smokov̄nīcejq vidēchv̄ tē* J 1.49 Z, M, A, S *ὄντα ὑπὸ τὴν σκῆπ̄ν εἰδὼν σε*.

74 Jsou konečně i ojedinělé doklady (3) s přísudkovým slovesem po vazbě akuzativu s participiem (např. Supr 337.10).

75 Ve všech až dosud uvedených případech se stsl. text shoduje pořádkem slov s řeckou předlohou.

Nelze vysledovat ani žádnou zřetelnou a od řečtiny odchýlnou tendenci k postavení členů rozvíjejících participium. Také tu je v stsl. překladu slovosled skoro důsledně stejný jako v řeckých předlohách. Oporu v příslušných variantách řeckých mají i slovosledné varianty z evangelních kodexů, srov. *vidě čka na mytynici sédešta. imenemъ ma'tea* Mt 9.9 Z, M × *vidě čka. sédeštъ na mytynici* A, S *ειδεν ανθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον* (var. *ἐπὶ τὸ τελ. καθ.*); *i viděvše i učenicí chodešta po morju. s'metoše se* Mt 14.26 Z, M, A × *viděvše i učenicí ego po moru chodešta* S *ιδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα* (var. *περιπ. ἐπὶ τῆς θαλ.*).